

Varför föddes ingen i Sverige den 22 februari 1753?

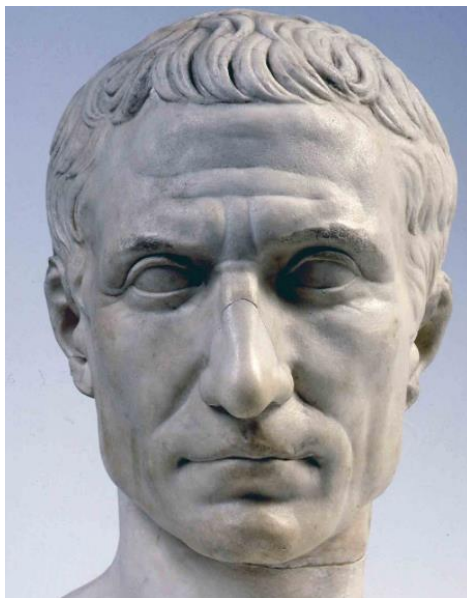
Det korta svaret på denna fråga är: den dagen fanns aldrig i Sverige.

Det lite längre svaret kommer här.

Själva anledningen är faktisk astronomisk. På ett år, den tid det tar för jorden att snurra ett varv runt solen, så går det 365,2422 dygn. Eftersom det inte går ett jämnt antal dygn per år måste detta hanteras på något sätt i kalendern.

Den julianska kalendern

Det här visste man redan på romartiden för 2000 år sedan. Under Julius Caesar (100 – 44 f Kr) skapades en kalender som till viss del tog hand om problemet.

Bildtext: Julius Caesar (Public domain)

Då bestämdes att ett år skulle vara 365 dagar, men vart fjärde år skulle vara ett skottår med 366 dagar. Över tiden blev då ett medelvärde av årslängden 365,25 dygn. Man visste faktiskt redan då att det inte var helt exakt, men tyckte att skillnaden var så liten att det var försumbart, enbart 3 dagar på 400 år. Den här kalendern hade ursprungligen mars som första månad och månaderna hade omväxlande 31 och 30 dagar utom den sista, februari, som fick 29 dagar utom på skottår då den hade 30 dagar. Vissa av månaderna fick dessutom namn efter sin plats på året, september = den sjunde månaden, oktober = den åttonde, november = den nionde och december = den tionde, namn som idag känns ganska ologiska. Efter Julius Caesar som år 46 f Kr införde denna kalender kallas den för den julianska kalendern. Månaden juli är uppkallad efter honom. Den kom att vara i bruk i drygt 1500 år.

Den förändrades dock något över tiden, bland annat flyttades nyåret till före januari, vissa månaders längd ändrades och februari fick en dag mindre. Det finns olika teorier till varför varför det senare skedde, men den roligaste (dock ej den troligaste) är att kejsar Augustus som var kejsare 27 f Kr till

14 e Kr retade sig på att hans månad augusti bara hade 30 dagar och var kortare än andra månader så han tog en dag från februari och la till sin månad. Efter hand så stabiliserades även skottåren till att vara vart fjärde år, alla år jämt delbara med fyra.

Den gregorianska kalendern

På 1500-talet hade den mindre exakta julianska kalendern gjort att det skilde mer än en vecka mellan kalendern och den astronomiska tiden. Detta skulle ställa till mer och mer problem, till exempel för jordbruket som litade till gamla observationer om när det var dags att så och skörda med mera. Under påven Gregorius XIII år 1582 så antogs en ny kalender som kom att kallas den gregorianska kalendern. Ett viktigt skäl för den katolska kyrkan att införa en bättre kalender var att kunna fastställa när påsken skulle infalla. Som alla vet så ska ju påsken infalla första söndagen efter första fullmånen efter vårdagjämningen. Men när inföll vårdagjämningen egentligen i den julianska

kalendern?

Bildtext: Gregorius XIII (Public domain)

Den nya kalendern byggde på att år jämt delbara med 4 skulle vara skottår, men inte år jämt delbara med 100, men dock år jämt delbara med 400. Så skulle år 1600 och 2000 vara skottår men inte 1700, 1800 och 1900. Det skulle ge ett fel på en dag på 3000 år, något man tyckte att vi kan leva med.

Eftersom den nya kalendern var ett påvligt påbud så var det naturligt att katolska länder var först att byta. Redan 1582 bytte bland annat Spanien, Italien, Portugal, Frankrike och Luxemburg och en tid av förvirring vad gällde datum inleddes.

Först 1926 när Turkiet bytte så var oredan över.

Bytet till ny kalender i Sverige

Det protestantiska Sverige var emot att införa ett påvligt påbud och det var först på 1700-talet som det var dags. I Sverige kallades den julianska kalendern för gamla stilen (g. s.) och den gregorianska för nya stilen (n. s.) och många almanackor visade båda tideräkningarna under en lång tid.

De flesta länder bytte genom att hoppa över 10 -13 dagar (beroende på vilket århundrade det skedde). Redan år 1700 började bytet i Sverige, men att byta genom att hoppa över allt på en gång uppfattades som för radikalt i Sverige. Planen var istället att hoppa över endast skottdagar i 41 års

tid från år 1700. Så 29 februari 1700 finns inte i den svenska kalendern.

22	Torsdag Vincentius
23	Fredag Claudius
24	Lögerdag Mattias
25	Söndag Nestor <i>Reminiscere</i>
26	Måndag Victoria
27	Tisdag Leander
28	Onsdag Renatus

JUL: 28 Feb 1700 GRE: 10 Mar 1700 SVE: 28 Feb 1700

Bildtext: Skottdagen fattas år 1700. (Från Min Släkts kalender.)

Redan 1704 ”glömde” man dock att hoppa över skottdagen, mycket beroende på att Sverige var i krig och samma sak skedde 1708. År 1711 fick kung Karl XII nog av att Sverige nu hade en helt egen kalender som inte stämde med något annat land och beslutade en återgång till den julianska kalendern. Det skedde genom att en extra dag, tillökningdagen, infördes den 30 februari 1712. Så om du hittar någonting i din släktforskning som skedde 30 februari så kan det faktiskt vara så, i alla fall om det var 1712.

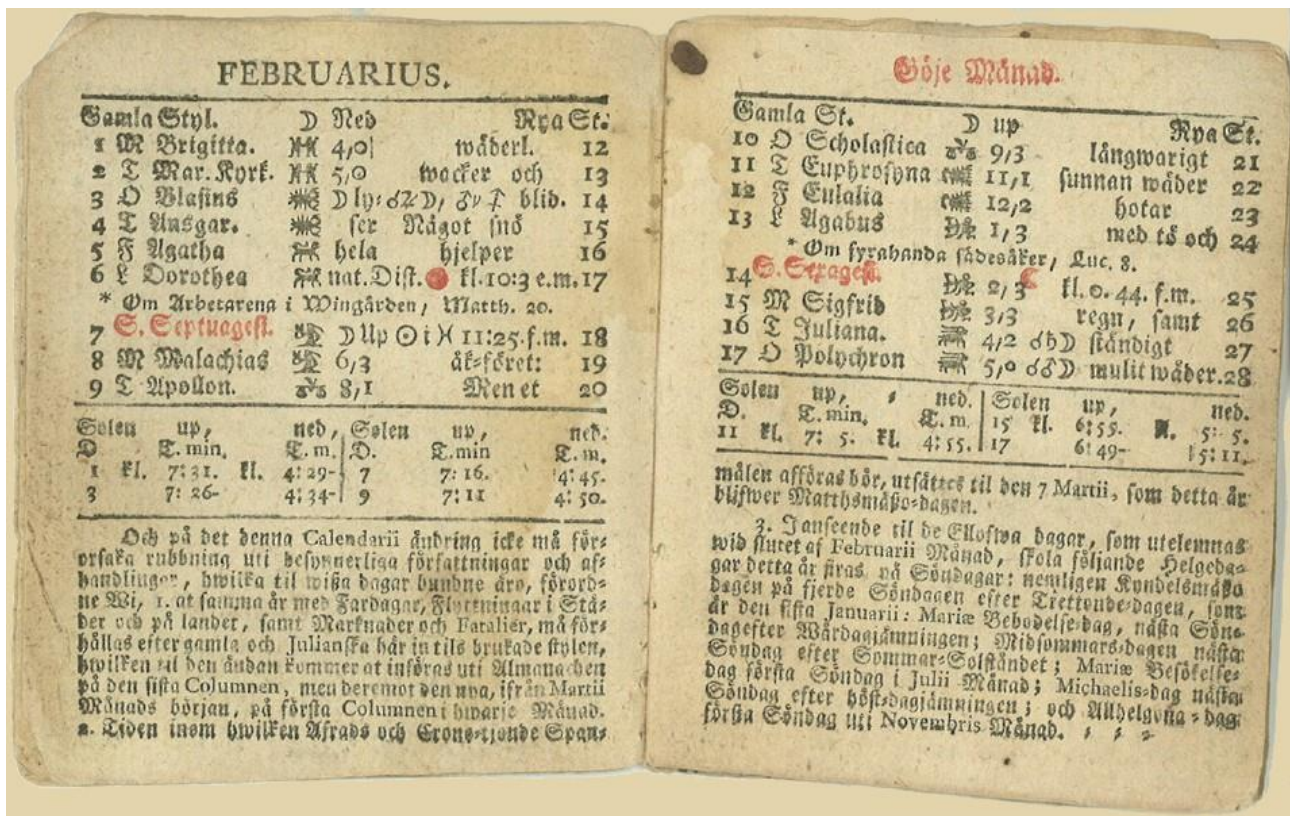
25	Söndag Matthias <i>Sexagesima</i>
26	Måndag Nestor
27	Tisdag Leander
28	Onsdag Macarius
29	Torsdag Romanus
30	Fredag Victorinus

JUL: 29 Feb 1712 GRE: 11 Mar 1712 SVE: 30 Feb 1712

Bildtext: Slutet av februari 1712, notera de olika datumen i olika kalendrar. (Från Min Släkt)

Sedan dröjde det ända till 1753 innan bytet skedde. En stor anledning till att det dröjde så länge berodde på att många i Sverige var bönder och mycket i deras liv styrdes av en bok med gamla medeltida observationer och råd om sådd och skörd, väder och vind. Boken hette Bondepraktikan och började ges ut på 1500-talet och var alltså fortfarande aktuell i sina tidsangivelser på denna tid. Men att hoppa över 11 dagar skulle skapa oreda för bönderna. Dessutom trodde många att deras levnadstid var bestämt på förhand och att de därför skulle förlora 11 dagar av sitt liv då deras dödsdag nu skulle infalla 11 dagar ”för tidigt”.

Nu skedde bytet genom att man gick från 17 februari direkt till 1 mars år 1753.

Bildtext: Februari månad i 1753 års almanacka. Notera den högra kolumnen med datumen i Nya st. (CC BY-SA 3.0 Deryni/Wikimedia)

Protesterna kom förstas från allmogen, men nu var det bestämt.

Hur visste alla präster att det var en ny kalender?

Jag förstår inte hur informationen om kalenderbytet 1753 kunde nå ut till alla präster i hela Sveriges land. Eller gjorde det inte det? Jag har slagit i några slumpvis utvalda födelseböcker från 1753 och inte hittat någon som föddes under perioden 18-28 februari. Inte heller finns någon kommentar om att 11 dagar hoppas över. Har du hittat något där det inte hanterats på rätt sätt vore det roligt att veta. Eller om du har andra synpunkter på denna artikel. Min e-post-adress hittar du på DIS-MITTS hemsida, under Styrelsen.

Konsekvenser av bytet

Både att man bytte kalender, men speciellt att man bytte vid olika tidpunkt i olika länder fick en del konsekvenser.

- Luciadagen, som när den infördes lades på årets mörkaste dag, ligger nu cirka 9 dagar före vintersolståndet, som brukar infalla runt 21 december.
- Om du läser Bondepraktikan, som är en mycket intressant läsning, och vill testa dess råd om när saker ska ske bör du korrigera datumen genom att minska med 10 dagar.
- Oktoberrevolutionen i Ryssland 1917 skedde i november i alla länder som hade övergått till nya stilen. Ryssland bytte kalender 1918.
- Carl von Linné föddes den 13 maj 1707, alltså när Sverige hade en helt egen kalender. När

han börjar den lappländska resan år 1732 gör han det på sin födelsedag den 12 maj enligt dagboken. Då gällde den julianska kalendern i Sverige. Idag firas hans födelsedag den 23 maj. Själv firade han troligen sin namnsdag snarare än sin födelsedag.

- När prästen skrev i dödboken hur länge en person hade levat i år, månader och dagar så får man minska med 11 dagar om personen föddes före kalenderbytet 1753 och dog efter det. Detta nämns i olika artiklar om kalenderbytet som den enda praktiska konsekvensen idag av kalenderbytet. Känn dig unik som släktforskare!

Läs mer: Börja att läsa artikeln ”Gregorianska kalendern” på Wikipedia och klicka på de länkar som verkar intressanta.

Är du mer analog kan du läsa Nordisk familjebok (Uggleupplagan) under Kronologi istället.

Urban Carlbäcker